

Lue ja ymmärrä – selkokielisten verkkouutisten kielellisiä piirteitä

Merja Koskela, Eija Lehikoinen & Anita Nuopponen

Vaasan yliopisto

The article presents the results of a quantitative study investigating features of plain language news in the online newspaper *Selkouutiset* [Plain News] published by the Finnish Centre for Plain Language. Comprehensibility and readability of plain language text are discussed on the basis of the results. Thirty online news articles were analysed quantitatively in the light of recommendations given for plain language on one hand and for online writing on the other hand. The study illustrates how similar these recommendations are: they concern especially the length and number of paragraphs, the length and structure of sentences as well as the choice of words. The results do not show any linguistic distinctions in the features analysed. The main difference seems to be rather in the content and the layout, i.e. not in readability but in accessibility factors.

Keywords: plain language, readability, online writing, online news

1 Johdanto

Informaatioteknologian nopea kehitys on tuonut Internetin ja tekniset dokumentit osaksi ihmisten jokapäiväistä elämää. Internetin käytön yleistymisen vuoksi myös tekstintutkimuksen tulisi suuntautua painetuissa teksteissä esiintyvän kielen lisäksi tietokoneella ja Internetissä käytettävään kieleen. Erityisesti tasa-puolisen tietoyhteiskuntaan osallistumisen kannalta on tärkeää, että Internetissä käytettävä kieli on ymmärrettävää ja luettavaa myös niille henkilöille, jotka eivät pysty lukemaan yleiskielellä tuotettua tekstiä.

Tässä artikkelissa raportoidaan pilottitutkimuksesta, jossa selvitettiin, millaisia ovat ymmärrettävyydeltään ja luettavuudeltaan Selkokeskuksen Internetissä julkaisemat Selkouutiset. Tutkimuksessa verrattiin Selkouutisten selkokielisyyttä annettuihin suosituksiin ja pohdittiin sitä, mistä kielen vaikeus ja helppous verkkoviestinnässä muodostuu. Lisäksi tuloksia verrattiin aiempien yleis- ja selkokielen tutkimusten tuloksiin. Tutkimusaineistoon valittiin satunnaisesti 30 Internetissä julkaistua Selkouutisten uutista (ks. aineistolähde). Aineisto koostui sekä koti- ja ulkomaan uutisista että urheilu-, viihde- ja kulttuuri uutisista. Jokaiseen ryhmään kuului kuusi uutista. Selkouutisten teksteistä selvitettiin kvantitatiivisesti selkokielen määritelmän mukaisia, kappaleenpituuksiin, lause- ja virkerakenteisiin sekä sanastoon perustuvia, luettavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Näiden tekijöiden merkitystä tarkasteltiin paitsi selkokielisyyden myös verkkotekstin kannalta. Kohteena olivat niin uutisten otsikot, kuvatekstit kuin leipätekstikin. Näitä ei eroteltu toisistaan, vaan uutistekstit käsiteltiin yhtenä kokonaisuutena.

2 Selkouutisten verkkotekstin luettavuus

Selkokielen kehittäminen pohjautuu siihen vaatimukseen, että kaikilla kansalaisilla tulee olla yhtäläiset yhteiskunnalliset oikeudet. Jokaisella on yhtäläinen oikeus täyteen tasa-arvoon ja osallistumiseen sekä yleisten palvelujen käyttöön. 1970-luvulla tiedostettiin kielellisten vaikeuksien kanssa elävien ihmisten sosiaalinen syrjäytyminen, jota ryhdyttiin torjumaan tarjoamalla heille tietoa helposti luettavassa ja ymmärrettävässä muodossa. (Freyhoff, Hess, Kerr, Menzel, Tronbacke & Van Der Veken 1998: 5; Sainio 2000: 46.)

Suomessa selkokielen kehittäminen alkoi kehitysvammahuollon tarjoamista lehdistä ja kirjoista. Vuonna 1990 Kehitysvammaliitto alkoi julkaista selkokielen kohderyhmille sekä suomenkielistä Selkouutiset-lehteä että ruotsinkielistä LL-Bladetia. (Sainio 2000: 46–47; Virtanen 2000: 136–137.) Vuodesta 2003 lähtien molempia lehtiä on voinut lukea ja kuunnella puhesyntetisaattorin avulla Papunetin Internet-sivustoilla (Ohtonen 2002: 73). Tietokoneiden ja Internetin yleistymisen myötä selkokielen merkitys on laajentunut painetusta tekstistä verkkotekstiin. Esimerkiksi Euroopan yhteisöjen komission eurooppalaisen i2010-aloitteen tavoitteena on luoda kaikille tarkoitettu tietoyhteiskunta, johon jokainen voi osallistua täysimääräisesti henkilökohtaisista tai sosiaalisista vajavaisuuksistaan huolimatta. (Euroopan yhteisöjen komissio 2007.)

Näihin päämääriin päästään parantamalla sivustojen esteettömyyttä ja käytettävyyttä. Nielsenin (2000) mukaan verkkosivujen käytettävyyden muodos-

tuu pääasiassa verkkosivun, koko sivuston ja sen sisällön suunnittelusta. Sisällön suunnittelun yhtenä tärkeänä osana on verkkoteksti. Niin selkokielen kuin verkkokirjoittamisenkin ohjeissa suositellaan kirjoittamaan lyhyempiä tekstejä. Selko-ohjeistoissa kehoitetaan käyttämään lyhyitä lauseita ja sanoja, kun taas verkkokirjoittajia opastetaan yleisesti kirjoittamaan lyhyemmin ja ytimekkäämmin kuin painettua tekstiä (Rajala 1990: 24; Freyhoff ym. 1998: 12–14; Nielsen 2000: 101). Niin selkotekstien laatijoita kuin verkkokirjoittajiaakin kehoitetaan lisäksi myös käyttämään yksinkertaista kieltä eli välttämään vaikeita lauserakenteita, monimutkaisia sanoja ja lukusanoja, vaikeita sijamuotoja, passiivilauseita sekä runsasta adverbien käyttöä (Rajala 1990: 24; Freyhoff ym. 1998: 12–14; Horton 1994: 261–284; Nielsen 2000).

2.1 Kappaleen pituus

Tietokoneen näytöltä luetaan tekstiä yleisesti 25 % – vanhukset jopa 50 % – hitaammin kuin paperilla olevaa tekstiä. Näytöltä lukeminen koetaan usein epämiellyttävänä, eivätkä ihmiset siksi halua lukea pitkiä tekstikappaleita. Suurin osa käyttäjistä mieluummin silmäileekin Internet-sivustoja kuin lukee niitä sanatarkasti. (Englund & Guldbbrand 2004: 87–88; Nielsen 2000: 101.) Lukeminen voidaan aloittaa Internetissä mistä tahansa ja sivuilta etsitään itselle tuttuja, esitettyyn asiaan liittyviä avainsanoja. Silmäilevät lukijat aloittavatkin tekstin lukemisen yleensä vasta avainsanojen löytymisen jälkeen. (Horton 1994: 273; Karlsson 2002: 13; Nielsen 1997.) Lukemista voi hidastaa myös se, että tietokoneen ruudulla tekstikappaleet voivat näyttää pidemmiltä kuin painetussa tekstissä. Tähän vaikuttaa osittain myös näytön koko. Isommalla näytöllä tekstikappaleet voivat näyttää lyhyiltä, kun taas pienellä näytöllä sama teksti jatkuu miltei loputtomiin. (Englund & Guldbbrand 2004: 83; Horton 1994: 273; Nielsen 2000: 101.) Erityisryhmillä kuten esimerkiksi lukihäiriöisillä tai näkövammaisilla on lisäksi omat rajoitteensa, jotka vaikeuttavat tekstin lukemista. Tämän vuoksi Internetissä julkaistun tekstin ei pitäisi entisestään hidastaa tai monimutkaistaa käyttäjien lukuprosessia.

Tutkimuskohteena olleissa selkouutisissa keskimääräinen kappaleen pituus oli 30,84 sanaa. Lyhimmässä kappaleessa oli 5 sanaa ja pisin kappale muodostui 63 sanasta. Kappaleiden lukumäärä vaihteli puolestaan uutisittain kahdesta kappaleesta seitsemään kappaleeseen.

TAULUKKO 1. Keskimääräiset kappalepituudet ja kappaleiden lukumäärät uutisittain.

	Kotimaa	Ulkomaa	Urheilu	Kulttuuri	Viihde
Kappalepituus sanoina	31,06	31,80	28,67	30,96	32,13
Kappaleiden lukumäärä	3,60	3,33	3,50	4,50	2,50

Viihdeuutisissa käytettiin pisimpiä kappaleita, mutta kappaleita esiintyi puolestaan lukumääräisesti vähiten (ks. taulukko 1). Viihdeuutisten asiasisältö oli kuitenkin kevyttä, mm. televisio-ohjelmista kerrottiin lyhyesti vain ydinkohdat. Urheilu- ja kulttuuriuutisten kappaleet olivat puolestaan sanamääriltään hieman lyhyempiä ja niissä käytettiin suhteellisen paljon kappaleita. Niiden tekstien luettavuutta, joissa käytettiin pitkiä kappaleita, kevennettiin vähentämällä kappaleiden kokonaismäärää. Lyhyiden kappaleiden avulla voitiin taas muodostaa pidempiä tekstikokonaisuuksia. Selkouutisten kappaleiden pituuteen voi mahdollisesti vaikuttaa luettavuuden ja ymmärrettävyyden lisäksi selkokieliselle uutisgenrelle tyypillinen kapea palstanleveys. Esimerkiksi Helsingin Sanomien verkkoversion yhteen riviin mahtuu n. 6–7 sanaa kun taas Selkouutisten riviin mahtuu n. 4–5 sanaa.

2.2 Virke- ja lauserakenteet

Kappalepituuksien lisäksi yksi tärkeimmistä luettavuuteen vaikuttavista tekijöistä on lauserakenteiden kompleksisuus ja pituus (Virtaluoto & Väyrynen 2000: 2). Monimutkaiset lauseet kuormittavat lukijan lyhytkestoista muistia ja lukeminen hidastuu. Muistiongelmista kärsivät voivat joutua lukemaan samoja lauseita useamman kerran uudelleen. (Brockmann 1990: 245–246.) Nielsen (2000: 111) toteaa, että tietokoneelta luettuna monimutkaiset kirjoitusasut ja vaikeat sanat ovat lisäksi vielä vaikeammin ymmärrettävissä kuin painetussa tekstissä.

Tutkimuskohteina olleissa uutisissa keskimääräinen virkepituus oli yhdeksän sanaa virkettä kohti. Lyhimmät virkkeet olivat kahden, kolmen ja neljän sanan virkkeitä. Tulosta pohdittaessa täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että tässä tutkimuksessa myös otsikot eli verbittömät ilmaukset ja yksittäiset sanat on laskettu virkkeiksi tekstin ortografisina rakenneyksikköinä (ks. ISK 2004: 827). Kahden sanan virkkeitä käytettiin otsikoissa, mutta kolmen sanan virkkeitä löytyi niin otsikoista kuin uutisteksteistäkin. Aineiston pisin virke oli luettelomainen ja muodostui 26 sanasta. Alla on esimerkit tyypillisestä lyhyestä ja pitkästä virkkeestä (ks. esim. 1 ja 2).

- (1) Pavarotti sairasti haimasyöpää (Selkouutiset i.a.X).
- (2) Halpa korko ja talouden hyvät näkymät saivat monet ihmiset ottamaan suuria summia asuntolainaa, vaikka kaikilla ei ollut riittävästi tuloja maksaa lainoja takaisin (Selkouutiset i.a.XX).

Uutisteksteissä käytettiin selvästi eniten kuusisanaisia virkkeitä ja tämän jälkeen viisi-, seitsemän- ja kahdeksansanaisia virkkeitä. Virkkeiden pituuden vaihteluväli oli keskimäärin kolmesanaisista virkkeistä kuusitoistasanaisiin virkkeisiin.

Wiion (1974: 295) tutkimuksen mukaan 150 aikakauslehtiartikkelissa virkkeet olivat keskimäärin 12,80 sanan pituisia, kun taas Lounelan (2008) tutkimuksen mukaan Savon Sanomissa käytettyjen virkkeiden keskimääräinen sanamäärä oli 11 sanaa. Selkouutisten yhdeksän sanan virkkeet olivat näin ollen keskimäärin lyhyempiä kuin virkkeet yleiskielisissä teksteissä, mutta pidempiä kuin Laurisen (1994: 36) tutkimissa selkokielisissä kirjoissa (6,7 sanaa/virke).

Uutistekstit koostuivat sekä yksilauseisista (74 %), kaksilauseisista (25 %) että kolmelauseisista virkkeistä (1 %). Eniten yksilauseisia virkkeitä käytettiin kulttuuriuutisissa (ks. Taulukko 2). Osa niistä on otsikoiden nominaalilausekkeita. Kolmelauseisten virkkeiden määrä rajoittui ainoastaan muutamaaan virkkeeseen ja siitä pidempiä ja monimutkaisempia virkerakenteita ei käytetty.

TAULUKKO 2. Virkkeiden lausemäärät.

Virkkeet	Kotimaa	Ulkomaa	Urheilu	Kulttuuri	Viihde	Yhteensä
Yksilauseisia	11 %	11 %	16 %	24 %	12 %	74 %
Kaksilauseisia	6 %	6 %	5 %	5 %	4 %	25 %
Kolmelauseisia	0,3 %	0,3 %	0 %	0 %	0,6 %	1 %

Tulokset ovat Laurisen (1994: 36) tutkimien selkokielisten kirjojen lausemäärien mukaisia. Selkokirjoissa yksilauseisia virkkeitä oli 73 %, kaksilauseisia 24 % ja kolmelauseisia 2 %. Selkouutisissa käytettiin runsaimmin useamman lauseen virkkeitä uutisissa, joiden sisällöt vaativat tarkentavia ja selittäviä alisteisia lauseita.

2.2.1 Sidoskeinot

Lauseiden välisiä suhteita voidaan ilmaista sidoskeinoilla. Lauseita sidotaan toisiinsa tyypillisesti sanan tai sanojen toistamisella, pronomien käytöllä, konjunktiolla, samaan merkityskenttään kuuluvien sanojen käytöllä sekä sanaryhmien

ylä- ja alakäsitteiden käytöllä. (Hakulinen & Karlsson 1979: 296–297; Jantunen 1997; ks. Halliday & Hasan 1976.) Selkoteksteissä yleisimpinä sidoskeinoina käytetään Heiskasen (1994: 65) mukaan osittaista tai täydellistä toistoa. Täydellisellä toistolla lukijalle annetaan tarkat viitepisteet tekstin tulkintaan. Toiston runsas käyttö myös helpottaa muistivaikeuksista kärsivien lukemista. Samalla se mahdollistaa sen, että verkkosivuilla vieraileva henkilö voi aloittaa lukemisen mistä tekstinkohdasta tahansa ilman, että ymmärrettävyys kärsii. Sidoskeinojen avulla lukija pystyy hahmottamaan tekstin kokonaisuuden ja liittämään teksteissä ilmenneet uudet tiedot jo kerrottuun tietoon (Jantunen 1997; Jones 1998: 174).

Virkkeiden välisinä sidoskeinoina selkouutisissa käytettiin runsaimmin leksikaalisia sidoskeinoja (83 %), joista 71 % oli toistoa ja 12 % muita leksikaalisia sidoskeinoja, kuten samaan merkityskenttään ja käsittehierarkiaan kuuluvia sanoja sekä vastakohtia. Hyvän esimerkin runsaasta ja jopa häiritsevästä toiston käytöstä antaa Selkouutisten kansallispuvuista ja kansanpuvuista kertova tekstikappale:

- (3) Kansallispuku on eri asia kuin kansanpuku. Kansallispuvut perustuvat kansanpukuihin. Kansanpukuksi nimitettiin ennen tavallisten ihmisten käyttämää juhlapukua. Kansallispuvut perustuvat 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun kansanpukuihin. (Virtanen 2005.)

Selkouutisissa loput käytetyistä sidoskeinoista olivat samanviitteisten pronomi-nien käyttö (12 %), konjunktiot (3 %) ja ellipsit (2 %). Ainoastaan yhdessä lauseessa käytettiin substituutiota, jossa tietty sanallinen aines korvattiin toisella. Selkouutisissa käytettyjen sidoskeinojen määrät ovat lähellä Laurisen (1994: 45) tutkimissa selkokielisissä kirjoissa havaittujen sidoskeinojen määriä. Leksikaalisia sidoksia niissä esiintyi 86,6 %, referenssejä 8,3 %, konjunktioita 3 % ja ellipsejä 2 %.

2.2.2 Aktiivi- ja passiivilauseet

Aktiivilauseita pidetään sekä selkokielen ohjeissa että teknisten dokumenttien kirjoitusohjeissa parempina kuin passiivilauseita. Aktiivimuotojen avulla tekstistä saadaan kiinnostavampi, elävämpi ja vähemmän monimutkainen. (Freyhoff ym. 1998: 13; Frost 2005: 46; Sainio & Rajala 2002: 28.) Aktiivilauseiden käyttö myös lisää tekstin ymmärrettävyyttä ja muistettavuutta. Niiden avulla voidaan lyhentää lauseiden pituutta, mikä taas parantaa verkkotekstien luettavuutta. Aktiivilauseista käy myös ilmi tiettyyn persoonaan viittaava tekijä ja se, mitä tekijä

tekee, kun taas passiivilauseista tekijä ei välttämättä käy ilmi tai se esiintyy epämääräisenä persoonana. (Horton 1994: 266; Ikola 1992: 55; Löflund 1998: 73–81.)

Tutkimuskohteena olleiden Selkoutusten lauseista 87 % oli aktiivilauseita ja 13 % passiivilauseita. Vastaavasti Katajamäen (1998: 73) tekemässä tutkimuksessa Ilmajoki-lehden pääkirjoituksissa käytettiin passiivilauseita 16 %, sanomalehti Pohjalaisen pääkirjoituksissa 14 % ja Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa 8,3 %.

Aktiivi- ja passiivilauseiden määrät jakaantuivat niin, että eniten passiivilauseita käytettiin kulttuuriuutisissa (yhteensä 30 % koko lausemäärästä) ja vähiten niitä esiintyi viihdeuutisissa (15 % koko lausemäärästä). Viihdeuutisten vähäiseen passiivilauseiden määrään voi vaikuttaa se, että uutiset olivat huomattavasti lyhyempiä kuin muut uutiset.

2.3 Sanavalinnat

Selkokielen oppaassa Rajala (1990: 23) on jakanut kielen vaikeaan kieleen ja helppoon kieleen. Vaikea kieli pitää sisällään pitkiä ja harvinaisia sanoja sekä runsaasti adjektiiveja ja adverbija. Helppo kieli puolestaan muodostuu lyhyistä, tutuista ja tavallisista sanoista sekä adjektiivien ja adverbien vähyydestä. Vierasperäisten sanojen sekä erityis- ja murre sanojen käyttöä vältetään. Tosin Turunen (1994: 26) huomauttaa, että tiettyyn sanaluokkaan kuuluvat sanat eivät välttämättä tee teksteistä vaikeasti tai helposti luettavia. Esimerkiksi adjektiivit voivat joko helpottaa tai vaikeuttaa lukemista. Lauseadverbiaalit puolestaan sitovat lauseita tehokkaasti yhteen, jolloin niiden avulla voidaan muodostaa helpommin ymmärrettäviä kokonaisuuksia (Aaltonen 1994: 77).

Selkouutisissa käytettyjen adverbien määrä oli 7 % kaikkien uutisten saneista. Adjektiiveja puolestaan käytettiin hieman vähemmän eli 2 % saneista. Niemikorven (1991: 316) tutkimuksessa käytetyssä Oulun korpuksen lehtikielessä adverbien määrä oli vastaavasti 11,2 % ja adjektiivien määrä 8,6 %. Aaltosen (1994: 77) tekemän tutkimuksen mukaan Aamulehden uutisissa adverbien määrä oli puolestaan keskimäärin 9,6 % ja Lounelan (2008) tutkimassa Savon Sanomien paikallisuutisten korpuksessa niitä oli 6 %.

TAULUKKO 3. Adverbien ja adjektiivien määrä uutisittain.

	Kotimaa	Ulkomaa	Urheilu	Kulttuuri	Viihde
Adverbit	5 %	7 %	9 %	7 %	5 %
Adjektiivit	0,3 %	2 %	1 %	2 %	3 %

Taulukosta 3 nähdään, että adverbejä käytettiin prosentuaalisesti eniten urheiluuutisissa, joissa niitä esiintyi 9 % saneista. Aaltosen (1994: 79) mukaan urheiluselostukset ja -uutiset edustavatkin journalistisen tyylin ääripäätä, mikä näkyy adverbien runsaana käyttönä. Urheilukielessä käytetään konkreettisempaa ja dynaamisempaa kieltä kuin tavallisessa uutiskielessä (Saukkonen 1984).

Adjektiivien ja adverbien lisäksi selkokielisessä tekstissä ei suositella käytettävän lyhenteitä eikä pitkiä sanoja, jotka voivat vaikeuttaa lukemista (Sainio & Rajala 2002: 27; Rajala 1990: 23–24). Wiion (1974: 193) mukaan yleiskielen ymmärrettävyyttä vaikeuttavat yli neljän tavun pituiset sanat. Selkokielessä pitkille sanoille ei kuitenkaan ole annettu määrällistä ohjetta. Sanan pituuden vaikutus luettavuuteen riippuukin usein siitä tekstikonaisuudesta, missä sana esiintyy. (Turunen 1994: 25.) Selkouutisissa käytetty keskimääräinen sananpituus oli 7,6 merkkiä, joka on lähellä yleiskielisten sanojen keskipituutta. Savon Sanomien paikallisuutisissa sanojen keskimääräinen pituus on ollut 7,9 merkkiä ja Oulun korpuksen sanojen keskimääräinen pituus on 7,42 grafeemia (Lounela 2008; Niemikorpi 1991: 86). Selkouutisten pisimmät sanat olivat hieman päälle 20 merkkiä, esimerkiksi *maahanmuuttajanaisten, kansallispukuneuvosto*.

Vierasperäisiä sanoja käytettiin paikannimien ja yhtiöiden nimien yhteydessä sekä ulkomaalaisten sarjojen ja laulajien yhteydessä. Vierasperäiset sanat selitettiin useimmiten sanan jälkeisissä lauseissa ja virkkeissä:

- (4) Öljy-yhtiö on jo ehtinyt mainostaa, että esiintymässä on öljyä jopa 350 miljoonaa **barrelia**. **Barreli on** öljykaupassa käytettävä mittayksikkö eli tynnyri. **Yksi barreli on** 159 litraa. (Selkouutiset i.a.XI.)

Esimerkissä 4 termi *barreli* on pyritty tuomaan tuttuun kontekstiin selittämällä sitä sanalla *tynnyri*. Yhtiöihin ja henkilöihin viittaavat esimerkit on esitetty puolestaan yleisimmin sanan edellä, jolloin lukija tietää heti kenestä tai mistä tekstissä puhutaan:

- (5) **Naisjärjestöt** Unifem ja Zonta [...], **Suomen suurruhtinas, keisari** Aleksanteri III ja **keisarinna** Maria Feodorovna [...]. (Virtanen 2005)

Runsas vierasperäisten ja erityisesti englanninkielisten sanojen käyttö voi aiheuttaa vaikeuksia niin suomenkielisten tekstien lukijoille kuin heidän teknisille apuvälineilleenkin. Vierasperäiset sanat voivat myös rajoittaa puhesyntetisaattorin käyttöä.

3 Yhteenveto ja pohdintaa

Selkouutisten verkkotekstin luettavuutta on pyritty parantamaan lyhyillä kappaleilla, yksinkertaisilla lause- ja virkerakenteilla, lyhyellä ja ytimekkäällä kielenkäytöllä sekä oikeanlaisilla sanavalinnoilla. Lyhyt ja ytimekäs kielenkäyttö helpottaa sekä Selkouutisten verkkotekstin lukemista että verkkosivujen silmäilyä. Pitkät kappaleet ja lauserakenteet puolestaan vaikeuttavat verkkotekstin lukemista ja tekevät tekstistä vaikeammin ymmärrettävää. Ihanteena olisikin, että lukija pystyisi näkemään koko verkkotekstin yhdellä silmäyksellä.

Verkkotekstin silmäiltävyyteen ja ymmärrettävyyteen liittyy myös toiston ja muiden sidoskeinojen käyttö. Rungas toisto mahdollistaa sen, että lukija pystyy aloittamaan lukemisprosessinsa mistä tekstinkohdasta tahansa ilman, että tekstin ymmärrettävyys kärsii. Selkokielessä toistolla pyritään kuitenkin helpottamaan lähinnä muistiongelmista kärsivien ihmisten lukemista. Sidiskeinojen, erityisesti toiston, avulla myös muistiongelmainen lukija pystyy kytkemään lauseet ja asiat toisiinsa.

Verkkotekstin helppouteen ja vaikeuteen vaikuttavat myös lause- ja virkerakenteet sekä vierasperäisten sanojen käyttö. Monimutkaiset ja pitkät lauseet voivat olla tietokoneen näytöltä luettuina vielä vaikeammin ymmärrettävissä kuin painetussa tekstissä. Verkossa vierasperäisten sanojen käyttö voi aiheuttaa lisäksi vaikeuksia sekä lukijoille että käytetyille teknisille apuvälineille.

Miten sitten selkokieli ja Selkouutiset ylipäättään eroavat yleiskielisestä verkkotekstistä? Verkkotekstin helppous muodostuu yleisesti sanojen ja virkkeiden lyhydestä, monimutkaisten sanojen ja virkkeiden välttämisestä, yleisesti tunnettujen sanojen käyttämisestä, aktiivimuotojen käyttämisestä sekä tekstin loogisesta etenemisestä (ks. Horton 1994; Nielsen 2000; Tompuri 2006). Verkkotekstien ohjeistukset ovat miltei samoja kuin selkokielelle annetuissa ohjeistoissa. Selkouutisten sanojen pituudet ja sanaluokkien käyttö eivät myöskään poikenneet merkittävästi yleiskielestä. Tuloksia tulkittaessa täytyy ottaa huomioon, että tämä tutkimus oli vain pilottitutkimus, jolloin aineiston suppeuden vuoksi ei voida tehdä merkittäviä tilastollisia johtopäätöksiä. Tutkimuksessa keskityttiinkin vertailemaan Selkouutisten samankaltaisuutta aiempiin yleis- ja selkokielen tutkimusten tuloksiin sekä selkokieli-ohjeistoja teknisten dokumenttien kirjoitus-ohjeisiin. Tämä tutkimus osoittaa kuitenkin, että myös selkokielestä olisi hyvä tehdä laajempia kvantitatiivisia tutkimuksia, joiden avulla pystyttäisiin ymmärtämään paremmin selkokielen kielellisiä piirteitä sekä hienosiakin frekvenssieroja selkokielen ja yleiskielen välillä.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että Selkouutisten verkkokielen luettavuus muodostuu ennen kaikkea selkokielen käyttäjäryhmien tarpeita vastaavasta sisällöstä ja ulkoasusta. Tällöin siirrytään jo tekstin mikrotasolta makrotasolle sekä esteettömyyden vaatimuksiin. Kuten Laurinen (1994) toteaa, tekstin ja erityisesti selkokielen tekstin ymmärrettävyyttä ei voida mitata ainoastaan mikrotasolla. Selkeää ja ymmärrettävää verkkotekstiä ei voida irrottaa käyttökontekstistaan. Ilman saavutettavuutta ja esteettömyyttä hyvin kirjoitettu ja selkeä teksti voi menettää Internetissä merkityksensä.

Kirjallisuus

- Aaltonen, P. 1994. Selkokieli ja lehtikieli – adverbien käyttö Selkouutisissa ja Aamulehdessä. Teoksessa A. Sainio (toim.) *Selkoa selkokielestä*. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy, 75–90.
- Brockman, J. R. 1990. *Writing Better Computer User Documentation from Paper to Hypertext*. New York: Wiley.
- Englund, H. & K. Guldbbrand 2004. *Klarspråk på nätet*. 3:e upplagan. Sundbyberg: Pagina.
- Euroopan yhteisöjen komissio 8.11.2007. *Tietoyhteiskuntaan osallistumista koskeva eurooppalainen i2010-aloite "Osallisuus tietoyhteiskuntaan"* [online]. Bryssel: Euroopan yhteisöjen komissio. Saatavissa: http://ec.europa.eu/information_society/active-ties/einclusion/docs/i2010_initiative/comm_native_com_2007_0694_fi_acte.doc.
- Freyhoff, G., G. Hess, L. Kerr, E. Menzel, B. Tronbacke & K. Van Der Veken 1998. *Make it simple* [online]. ILSMH European Association [luettu 10.10.2008]. Saatavissa: [http://www.osmhi.org/contenpics/139/European%20Guidelines%20for%20ETR%20publications%20\(2\).pdf](http://www.osmhi.org/contenpics/139/European%20Guidelines%20for%20ETR%20publications%20(2).pdf).
- Frost, P. 2005. Plain Language in Transition. *Plain language*, 46–47 [online]. Michigan: Michigan Bar Journal [luettu 10.10.2008]. Saatavissa: <http://www.michbar.org/journal/pdf/pdf4article898.pdf>.
- Hakulinen, A. & F. Karlsson 1979. *Nykysuomen lauseoppia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Halliday, M.A.K & R. Hasan 1976. *Cohesion in English*. London: Longman.
- Heiskanen, K. 1994. SELKOKIELELÄ – lause- vai tekstitaso selkeyttä? Teoksessa A. Sainio (toim.) *Selkoa selkokielestä*. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy, 63–74.
- Horton, W. 1994. *Designing and Writing Online Documentation*. 2nd edition. New York: Wiley.
- Ikola, O. 1992 (toim.). *Nykysuomen käsikirja. Kolmas uudistettu laitos*. Espoo: Weilin+Göös.
- ISK = Hakulinen, A., M. Vilkuna, R. Korhonen, V. Koivisto, T-R. Heinonen & I. Alho 2004. *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Jantunen, H. 7.2.1997. *Lyhyt johdatus selkokieleen* [online]. Saatavissa: http://haku.verkkouutiset.fi/arkisto/Arkisto_1997/7.helmikuu/SELKO.HTM.
- Jones, D. 1998. *Technical Writing Style*. Needham Heights (MA): Allyn & Bacon.
- Katajamäki, H. 1998. *Sanomalehtien pääkirjoitusten varauksellisuus kohteliaisuuden näkökulmasta*. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Karlsson, A-M. 2002. Läsa kors och tvärs. *Språkvärd*, 3, 10–13.
- Laurinen, L. 1994. Selko- vai sekokieltä – selkokielisten tekstien ymmärrettävyydestä. Teoksessa A. Sainio (toim.) *Selkoa selkokielestä*. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy, 33–61.
- Lounela, M. 1.8.2008. *Tekstien kvantitatiivisia piirteitä: teksti ja tekstijoukko määrällisten muuttujien valossa* [online]. Helsinki: Kotimaisen kielten tutkimuskeskus. Saatavissa: <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=2451>.
- Löflund, J. 1998. *Suomen kirjoitetun yleiskielen passiivi*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Nielsen, J. 1.10.1997. *How Users Read on the Web* [online]. Saatavilla: <http://www.useit.com/alertbox/9710a.html>.
- Nielsen, J. 2000. *Designing Web Usability*. Indianapolis (IN): New Riders.
- Niemikorpi, A. 1991. *Suomen kielen sanaston dynamiikkaa*. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Ohtonen, M. 2002. Selkokieliyisyys Internetissä. Teoksessa P. Rajala (toim.) *Selko-opas*. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 72–82.
- Rajala, P. 1990. *Selkokirjoittajan opas*. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.
- Sainio, A. 2000. Selkokieli Suomessa. Teoksessa A. Sainio (toim.) *Teksti joka rakastaa lukijaansa*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 45–65.
- Sainio, A & P. Rajala. 2002. Ohjeita selkokirjoittajalle. Teoksessa H. Virtanen (toim.) *Selko-opas*. Tampere: Tammer-Paino Oy, 24–32.
- Saukkonen, P. 1984. *Miten tyylilajit eroavat toisistaan* [online]? Helsinki WSOY. Saatavissa: <http://www.tritonia.fi/vanha/ov/wsoy/luku3.htm#kV2141263>.
- Turunen, M. 1994. Selkokielen määrittelystä. Teoksessa A. Sainio (toim.) *Selkoa selkokielestä*. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy, 21–32.
- Tompuri, J. 17.9.2006. *Verkkosivun luettavuus* [online]. Helsinki: Adage Oy. Saatavissa: http://www.adage.fi/julkaisut/arkisto/verkkosivun_luettavuus.html.
- Wiio, O. A. 1974. *Ymmärretäänkö sanomasi?* Kuudes painos. Helsinki: Weilin+Göös.
- Virtaluoto, J. & P. Väyrynen 2000. *Voidaanko tekstin luettavuutta mitata matemaattisilla indekseillä* [online]? Oulu: Oulun Yliopisto. Saatavissa: <http://www.mediateam.oulu.fi/publications/pdf/70.pdf>.
- Virtanen, H. 2000. Selkouutiset, LL-Bladet ja muu selkokieline tiedonvälitys. Teoksessa A. Sainio (toim.) *Teksti joka rakastaa lukijaansa*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 136–150.

Aineistolähteet:

- Kiuttu, P. i.a.a. *Cliff Richard tulee pitkästä aikaa Suomeen* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 4.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttuarkisto/viihde/cliff-richard-tulee-pitkasta-aikaa-suomeen.html>

- Kiuttu, P. i.a.b. *Kaurismaen uusi elokuva kertoo yksinäisyydestä* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 28.9.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttu-arkisto/kulttuuri/kaurismaen-uusi-elokuva-kertoo-yksinaisyydesta.html>
- Kiuttu, P. i.a.c.. *Sydämen asialla on rakastettu sarja* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 11.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttuarkisto/viihde/sydamen-asialla-on-rakastettu-sarja.html>
- Kiuttu, P. i.a.d. *Vammaiset vaativat lisää oikeuksia* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 30.9.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttuarkisto/kotimaa/vammaiset-vaativat-lisaa-oikeuksia.html>
- Kiuttu, P. i.a.e. *Waltari oli ainutlaatuinen tarinankertoja* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 1.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttuarkisto/kulttuuri/waltari-oli-ainutlaatuinen-tarinankertoja.html>
- Leskelä, L. i.a.. *Yhdysvaltain pankit vaikeuksissa* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 9.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttuarkisto/ulkomaat/yhdysvaltain-pankit-vaikeuksissa.html>
- Selkouutiset i.a.I. *Big Brother alkaa elokuun lopulla* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 2.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttuarkisto/viihde/big-brother-alkaa-elokuun-lopulla.html>
- Selkouutiset i.a.II. *Etelä-Korea vierottaa nuoria miehiä nettiriippuvuudesta* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 9.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttuarkisto/ulkomaat/etela-korea-vierottaa-nuoria-miehia-nettiriippuvuudesta.html>
- Selkouutiset i.a.III. *Helsingin EM-kisoissa mukana 30 suomalaista uimaria* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 28.9.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttuarkisto/urheilu/helsingin-em-kisoissa-mukana-30-suomalaista-uimaria.html>
- Selkouutiset i.a.IV. *Ikäihmiset rokkaamaan* [online]! Helsinki: Selkokeskus [luettu 30.9.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttuarkisto/viihde/ikaihmiset-rokkaamaan.html>
- Selkouutiset i.a.V. *Kimi teki sen* [online]! Helsinki: Selkokeskus [luettu 29.9.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selko-uutiset/juttuarkisto/urheilu/kimi-teki-sen.html>
- Selkouutiset i.a.VI. *Kosovo itsenäistyi* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 9.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttuarkisto/ulkomaat/kosovo-itsenaistyi.html>
- Selkouutiset i.a.VII. *Kumpi on parempi – Ahonen vai Nykänen* [online]? Helsinki: Selkokeskus [luettu 9.10.2008]? Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttuarkisto/urheilu/kumpi-on-parempi-ahonen-vai-nykanen.html>
- Selkouutiset i.a.VIII. *Nokian vettä puhdistetaan edelleen* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 30.9.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttuarkisto/kotimaa/nokian-vetta-puhdistetaan-edelleen.html>

- Selkoutiset i.a.IX. *Nuoret nousivat ratkaisijoiksi* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 9.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkoutiset/juttuarkisto/urheilu/nuoret-nousivat-ratkaisijoiksi.html>
- Selkoutiset i.a.X. *Opperatahti Pavarotti kuoli* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 10.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkoutiset/juttuarkisto/kulttuuri/opperatahti-pavarotti-kuoli.html>
- Selkoutiset. i.a.XI. *Ruotsalaiset etsivät öljyä Itämerestä* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 27.9.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkoutiset/juttuarkisto/ulkomaat/ruotsalaiset-etsivat-oljya-ita-meresta.html>
- Selkoutiset i.a.XII. *Selkokieltä on kehitetty jo 25 vuotta* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 1.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkoutiset/juttuarkisto/kotimaa/selkokielta-on-kehitetty-jo-25-vuotta.html>
- Selkoutiset i.a.XIII. *Silvio Berlusconi tulee jälleen Italian pääministeri* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 4.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkoutiset/juttuarkisto/ulkomaat/silvio-berlusconi-tulee-jalleen-italian-paaministeri.html>
- Selkoutiset i.a.XIV. *Sinkkunaisten paluu* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 6.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/seko/selkoutiset/juttuarkisto/viihde/sinkkunaisten-paluu.html>
- Selkoutiset i.a.XV. *Suomelle yllätyskulta!* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 2.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/seko/selkoutiset/juttuarkisto/urheilu/suomelle-yllatyskulta.html>
- Selkoutiset i.a.XVI. *Taas uusi mahdollisuus julkkikseksi* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 1.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkoutiset/juttuarkisto/viihde/taas-uusi-mahdollisuus-julkkikseksi.html>
- Selkoutiset i.a.XVII. *Tanssiohjelma suursuosiossa* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 5.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkoutiset/juttuarkisto/viihde/sinkkunaisten-paluu.html>
- Selkoutiset i.a.XVIII. *Tero Pitkämäeltä odotetaan kultamitalia* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 2.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkoutiset/juttuarkisto/urheilu/tero-pitkamaelta-odotetaan-kulta-mitalia.html>
- Selkoutiset i.a.XIX. *Yhdeksän suomalaista kuoli onnettomuudessa Espanjassa* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 1.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkoutiset/juttuarkisto/ulkomaat/yhdeksan-suoma-laista-kuoli-onnettomuudessa-espanjassa.html>
- Selkoutiset i.a.XX. *Yhdysvaltain pankit vaikeuksissa* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 1.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkoutiset/juttuarkisto/ulkomaat/yhdysvaltain-pankit-vaikeuksissa.html>
- Virtanen, H. i.a.a. *Helsingin ja Tallinnan välille aiotaan tehdä tunneli* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 3.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkoutiset/juttuarkisto/kotimaa/helsingin-ja-tallinnan-valille-aiotaan-tehda-tunneli.html>

- Virtanen, H. 2005. *Kansallispuku on ollut käytössä jo 120 vuotta* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 6.10.2008]. *Selkouutiset* 8. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttuarkisto/kulttuuri/kansallispuku.html>
- Virtanen, H. i.a.b. *Maahanmuuttajanaisten lukutaitoa edistetään* [online]. Helsinki: Selkokeskus [luettu 1.10.2008]. Saatavissa: <http://papunet.net/selko/selkouutiset/juttuarkisto/kotimaa/maahanmuuttaja-naisten-luku-taitoa-edistetaan.html>